

Geen Genderverificatie meer?

Terwijl er veel aandacht is geweest voor het testen van Olympische atleten op gebruik van verboden prestatieversterkende middelen, is het maar weinig bekend dat het Internationaal Olympisch Comité (IOC) al meer dan 30 eist dat alle vrouwelijke deelnemers een 'genderverificatie test' ondergaan. Het rationele voorwendsel hierbij is dat men mannelijke bedriegers wil betrappen, omdat zij een onfair competitief voordeel hebben. Tot op heden zijn er nog geen echte bedriegers betrapt; de genderverificatieprocedures zorgden er wel voor dat verschillende vrouwelijke atleten, geboren met relatief zeldzame genetische afwijkingen die de ontwikkeling van de gonaden of de secundaire geslachtskenmerken beïnvloeden, flinke schade zijn toegebracht⁽¹⁾. De recente beslissing van het IOC om genderverificatie te schorsen, tenminste tot de volgende zomerspelen in Sydney Australië, kan een hoopvol teken zijn dat deze ongepaste procedures binnenkort zullen verdwijnen.

Langs de andere kant reflecteert de controverse rond deze genderverificatietesten wel de toenemende populariteit van vrouwensporten. Dit terwijl de originele Olympische Spelen in het Oude Griekenland alleen open stonden voor mannen die naakt moesten sporten. Vrouwelijke toeschouwers werden geweigerd. Toen de Olympische Spelen in 1896 terug opgestart werden, was de stichter - Baron Pierre de Coubertin – fel gekant tegen het deelnemen van vrouwen⁽²⁾, dit in de geest van het toenmalige culturele gedachtegoed van het einde van het Victoriaanse Tijdperk, waarin vrouwen als “het zwakke geslacht” gezien werden. Niettemin namen er 19 vrouwen deel aan de Olympische Spelen in 1900, en 57

in 1912; tijdens de Olympische Spelen van 1960 in Rome waren er al 610 deelnemers.

De laatste vier decennia is het aantal vrouwelijke deelnemers substantieel verhoogd in zowel de Zomer- als Winterspelen, in die mate dat er bij de Zomerspelen van 1996 in Atlanta 3800 vrouwelijke atletes deelnamen⁽³⁾. Dit geeft niet alleen de verhoogde interesse weer maar zorgt ook voor de opname van extra evenementen voor vrouwelijke atletes. Het hielp ook in de neergang van gedateerde ideeën over de geschiktheid van vrouwen om deel te nemen aan meer krachtintensievere sporten, zoals de marathon. Het recente fenomenale succes van het Amerikaanse vrouwelijke voetbalteam is nog maar een ander voorbeeld van de verhoogde aanvaarding en populariteit van vrouwensport.

De sociologische veranderingen, opgedreven training, en meer aandacht van vrouwen in de sport hebben geleid tot enkele opvallende verbeteringen in de vrouwelijke atletische prestaties⁽⁴⁾. Zo was er bijvoorbeeld de tijd die Joan Benoit liep op de eerste marathon voor vrouwen georganiseerd op de Olympische Spelen van 1984, die beter was dan alle tijden van de mannen gelopen vóór de Spelen van 1956. De vrouwelijke zwemtijden liggen zelfs nog dichterbij die van de mannen. Het vrouwelijk Olympisch Record 100 meter vrije slag uit 1992, verslaat alle tijden van de mannen van vóór de Spelen van 1964 inclusief de legendarische tijd van Johnny Weismuller uit 1924, met bijna 5 seconden. Het Olympisch Record voor de vrouwen in de 400 meter vrije slag is zelfs beter dan dat van de mannen van vóór de Spelen van 1972, inclusief de tijd van Johnny Weismuller uit 1924, met meer dan 1 minuut. Nog meer opvallend zijn de tijden van het crosscountry skiën, een sport waarvan wordt gezegd dat naast lenigheid en coördinatie, ook uithoudingsvermogen nodig is. Het Olympisch vrouwenrecord van 1994 op de 15 kilometerrace, verslaat alle mannelijke tijden van voor 1992; het vrouwelijk record op de 30-kilometerrace van 1992 is zelfs beter dan de mannelijke Olympische prestaties in datzelfde jaar.

Met de stijgende acceptatie en populariteit van vrouwelijke competitiesporten, werd ook

meer aandacht geschonken aan het concept 'level playing field'⁽⁵⁾. In een paar gevallen waren er serieuze vraagtekens over de 'vrouwelijkheid' van een aantal erg succesvolle deelneemsters, vooral tijdens de Koude Oorlogsperiode tussen de Verenigde Staten en voormalige Sovjet Unie. Deze geruchten werden verder gevoed door anekdotische rapporten van atleten waarbij men variërende vormen van interseksualiteit terug vond. In 1 bepaalde zaak werd een Poolse sprintster haar medailles afgenomen omwille van haar chromosomale afwijking⁽⁶⁾. Drie baan- en veldkampioenen die meedongen als vrouw voor WOII, ondergingen nadien reconstructieve chirurgie en veranderden van geslacht. Hierdoor werd er gezocht naar mogelijkheden om zeker te zijn dat vrouwelijke deelneemsters inderdaad wel vrouwen waren, beginnende met enkele wrede en vernederende onderzoeken. In twee gevallen werd er aan de vrouwelijke atleten gevraagd om naakt te paraderen voor een panel van vrouwelijke dokters. Tijdens nog een ander evenement werden de vrouwen gedwongen een gynaecologisch examen te ondergaan⁽²⁾.

Deze eerste wreedaardige pogingen voor genderverificatie werden al snel vervangen door minder ingrijpende testen; al snel werd er gebruik gemaakt van de likproef, waarin een uitstrijkje van de binnenkant van de wang werd genomen en gecontroleerd op sekschromatines, voor het eerst experimenteel gebruikt tijdens de Winterspelen van 1968 in Grenoble, daarna formeel ingesteld tijdens de Zomerspelen van 1968 in Mexico. Tot voor het laatste decennia was dit de standaardtest voor genderverificatie, niettegenstaande het feit dat deze test midden jaren 70 door dokters aanzien werd als medisch onbetrouwbaar. Nog belangrijker was dat de test vrouwen opmerkte die onaantastbaar vrouwelijk waren, maar die een afwijkend XY-chromosoom hadden. Vele van deze vrouwen hadden een variërende androgene ongevoeligheid, zij het gedeeltelijk of helemaal. In ieder geval, waren zij van nature uit resistent tegen de spierversterkende eigenschappen van testosteron. Anderen hadden dan weer varianten van XY-gonadale abnormaliteiten⁽⁷⁾. Ironisch genoeg zouden volgens deze test mannen met een XXY karyotype of het Syndroom van Klinefelter, en XX-mannen, die een stukje van het 'testicular determining gen (SRY)' getransponeerd hebben op hun X-chromosoom, mogen deelnemen hebben^(1,2).

Tussen 1970 en 1980 werden continu vragen gesteld en vele bezorgdheden geuit over de geschiktheid van sekschromatines als genderverificatiemiddel. Maar ze hadden niet veel effect, gezien de afwezigheid van informatie over de frequentie van positieve resultaten en de daaropvolgende diagnose met follow-up. Nochtans circuleerden op bijna ieder Olympisch evenement geruchten; er werd gemeld dat in minstens 1 geval een vrouwelijke atlete die 'positief' werd bevonden, instructies kreeg om een blessure te faken. Sommigen

kregen zelfs een gipsverband aangemeten. Er is zelfs één bekende situatie waarin Spaanse hordeloopster, Maria Patino, uitgesloten werd na het falen van de gendertest op een event in Tokio, met als gevolg dat ze publiekelijk in ongenade viel en zo haar atletische schoolbeurs verloor. Er was 2 jaar en een hele rits actieve inmengingen van vele medische autoriteiten nodig om Mevrouw Patino, die androgeen resistent is, terug in eer te herstellen⁽⁸⁾.

Voorvallen als deze en inspanningen van een aantal toegewijde professionals zorgden voor een aantal veranderingen begin de jaren '90. De auteur van deze tekst had het privilege om samen te werken met een groep professionelen, waarvan een paar samenwerken bij de International Amateur Athletic Federation (IAAF). Er werd een Workshop of Femininity Verification gehouden in 1990 in Monte Carlo. Onze groep

concludeerde dat er moest gestopt worden met via labotesten de sekse van atleten te bepalen⁽⁹⁾, een aanbeveling die kort daarop gevolgd werd door het IAAF. Alle, behalve 4 internationale atletiekfederaties, volgden. Toch besloot het IOC om de sekschromatine-testen te vervangen door op DNA-gebaseerde methodes om Y-gen te ontdekken, voor het eerst gebruikt tijdens de Winterspelen van 1992 in Albertville⁽¹⁰⁾. Op aandringen van de organisatoren, werd er tijdens de Olympische Zomerspelen in 1996 in Atlanta een begrijpelijk proces voor screening, bevestiging van de testen en begeleiding voor de atleten opgesteld. Acht van de 3387 deelnemers hadden op deze test een positief resultaat (1:423). Van deze acht atletes, waren er 7 die ongevoelig waren voor androgeen, 4 gedeeltelijk en 3 volledig; de andere atlete had voordien al een gonadectomy ondergaan en er werd vermoed dat zij 5-alpha-steriode reductase tekort had. Deze individuen kregen een passend genderverificatiecertificaat en mochten deelnemen⁽¹¹⁾.

Na de Spelen in Atlanta werden de inspanningen verder gezet om het IOC te overtuigen de genderverificatietesten stop te zetten. Tegen de Zomerspelen van Atlanta in 1996 hadden bijna alle relevante professionele organisaties andere oplossingen. Ze vroegen om het stopzetten van de genderverificatie; organisaties als de American Medical Association, de American Academy of Pediatrics, het American College of Physicians, het American College of Obstetrics and Gynecology, de Endocrine Society, de Lawson Wilkins Pediatric Endocrine Society en de American Society of Human Genetics⁽¹²⁾. Hun argumenten waren dat de huidige kledij gebruikt in de atletiek evenals de urinetesten voor doping onder supervisie, het quasi onmogelijk maken dat mannelijke deelnemers niet door de mand vallen⁽⁷⁾; bovendien zijn de genderverificatietesten complex, duur en tegenproductief⁽¹¹⁾.

Toch duurde het tot de IOC's Athletes' Commission opraak tegen de genderverificatietesten vooraleer de Raad van Bestuur van het IOC besliste op de meeting van juni 1999 in Seoul de testen niet uit te voeren tijdens een proefperiode, namelijk de Zomerspelen in Sydney. Het voorstel van de Athlete's Commission, liep gelijk met het IAAF-plan dat in plaats kwam voor baan- en velddisciplines sinds begin de jaren '90. Het zorgde voor interventie en evaluatie van individuele atleten door geschikt medisch personeel, als er vragen gesteld werden rond hun genderidentiteit⁽¹³⁾. Sinds de oprichting van de IAAF-richtlijnen in 1992, is deze equipe nog nooit opgeroepen en het lijkt er ook niet op dat dit zal gebeuren in Sydney. Zeker nu dopingcontrole gebeurt op verse urine. Laten we hopen dat de beslissing van het IOC bevestigd zal worden na Sydney en dat genderverificatietesten voor vrouwelijke atleten in een labo voorbij zijn. Laat ze behoren tot de geschiedenis van de Olympische Spelen, net als de competitie van de mannelijke, naakte voorgangers.

Myron Gene, M.D. Professor of Pediatrics and Associate Dean, Government and Community Affairs, Yale University School of Medicine, New Haven, Connecticut.

⁽¹⁾ de la Chapelle A. The use and misuse of sex chromatin screening for « gender verification » of female athletes. JAMA. 1986; 256:1920-1923.

⁽²⁾ Ferguson-Smith MA. Genderverification and the place of XY females in sport. In: Harris W, Williams Cn Stanish W, Micheli L, eds Oxford Textbook of Sport Medicine. Oxford, England: Oxford University Press; 1998;35:355-365.

-
- (3) Elsas LJ, Ljungqvist A, Ferguson-Smith MA, et al. Gender verification of female athletes. *Genet Med*. In press.
- (4) Genel M. Gender differences in growth and maturation: are these relevant for athletic competition? *J Woman Health*. 1995:425.
- (5) Hay E. Sex determination in putative female athletes. *JAMA*. 1972; 4:39-41.
- (6) Langlais D. The road not taken: the sex secret that really didn't matter. *Running Times*. October 1988:21-22.
- (7) Simpson JL, Ljungqvist A, de la Chapelle A, et al. Gender verification in competitive sports. *Sports Med*. 1993;16:305-315.
- (8) Carlson AS. When is a woman not a woman? *Woman Sport Fitness*. March 1991:24-29.
- (9) Ljungqvist A, Simpson J. Medical Examination for health of all athletes replacing the need for gender verification in international sport. *JAMA*. 1992;277:850-852.
- (10) Serrat A, Garcia de Herreros A. Determination of genetic sex by PCR amplification of Y-chromosome-specific sequences. *Lancet*. 1993; 341:1593-1594.
- (11) Elsas LJ, Hayes RP, Muralidharan K. Gender verification in the Centennial Olympic Games. *J Med Assoc Ga*. 1997;86:50-54.
- (12) Stephenson J. Female Olympians' sex test outmoded. *JAMA*. 1996; 276:177-178.
- (13) IAAF/IAF Reports on Approved Methods of Femininity Verification. Monte Carlo, November 1990.

Vrije vertaling: Noémie Saey

Originele tekst: Myron Genel, MD, gepubliceerd in *Medscape Women's Health* 5 (3), 2000.

Bron: <http://community.livejournal.com/anthropologist/1024188.html>